

Melek-i Tavus

Erdal Gezik

e.gezik@gmail.com

Yayınlanma Tarihi:

15 Temmuz 2026

İndirilme Tarihi:

29.08.2026

Önerilen Atıf:

Gezik, Erdal (2026).
Melek-i Tavus. Alevi Ansiklopedisi —
ISIL: DE-4607.
[https://www.aleviansiklopedisi.com/
madde-x/melek-i-tavus-9645/](https://www.aleviansiklopedisi.com/madde-x/melek-i-tavus-9645/) (Erişim
Tarihi: 29.08.2026)

Alevi Ansiklopedisi, **Kütüphaneler
ve İlgili Kuruluşlar için
Uluslararası Standart Tanımlayıcı**
kapsamında **ISIL: DE-4607** koduyla
kayıtlıdır.

ISSN 3055-9928

ISIL URI /isil/DE-4607

LOBID

lobid.org/organisations/DE-4607

Permalink

[id.zdb-
services.de/resource/organisations/D
E-4607](https://id.zdb-services.de/resource/organisations/DE-4607)

Adres: Alevi Ansiklopedisi
Körnebachstr. 49-51, 44143
Dortmund

info@aleviansiklopedisi.com

Özet

Melek-i Tavus ya da Meleka Tavus, Raa Haqi yaratılış anlatılarında başlangıçta melekler âleminde önemli bir konuma sahip olan, fakat sonradan dünyada Şeytan (Seyta) olarak anılan, kozmolojik figürdür. Nesimi Kılagöz'den derlenen yaratılış anlatısına göre Melek-i Tavus, ateşten yaratılmıştır ve 366 meleğin başıdır. Ancak önce melekler âleminde yaptığı bir hata nedeniyle su tarafından göksel düzenden uzaklaştırılmakta; ardından Adem yaratıldıktan sonra ona secde etmeyi reddettiği için Haq Dina'dan kovulmaktadır. Raa Haqi anlatılarında Melek-i Tavus / Şeytan, mutlak kötülüğün tek kaynağı olarak değil; insanın nefis, irade, akıl, hakikati tanıma ve sorumlulukla ilişkili sınavının karşı figürü olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Lucifer, Melek Tavus, Melek-i Tavus, Raa Haqi, Şeytan

Melekler Âlemindeki Konumu [1]

Raa Haqi yaratılış anlatısında Melek-i Tavus sıradan bir melek değildir; 366 meleğin başı olarak konumlandırılmaktadır. Bu yönüyle göksel düzende yüksek bir mevkiye sahiptir. Nesimi Kılagöz'ün aktardığı anlatıda Melek-i Tavus'un bu merkezi konumunu, onun daha sonra düşüşünü ve Şeytan adıyla anılmasını anlamlı hâle getirmektedir (Gezik 2022, 363-88). Dersim'e ait bu yaratılış anlatısının özellikle Cebrail ve Melek-i Tavus'a verdiği merkezi rol bakımından Anadolu'daki yaygın Alevi yaratılış anlatılarından ayrılmaktadır.

Anlatıya göre Cebrail'in düzenlediği göksel ziyafet sırasında bütün melekler yerlerinde durmakta ve kusursuz yapıya bakmaktadır. Ancak Melek-i Tavus abdestinin bozulduğunu

söyleyerek yerinden kalkmaktadır. Su ile kurduğu diyalogda, yalnızca dışsal temizliğe yönelmesi eleştirilmektedir. Su ona asıl meselenin dışsal arınma değil, içsel hakikat ve kendini bilme olduğunu söylemektedir. Bu olaydan sonra Melek-i Tavis göksel düzenden uzaklaştırılmaktadır. Bu nedenle onun ilk hatası yalnızca itaatsizlik değil, iç hakikati görememe ve kendini bilememe olarak anlatılmaktadır (Gezik 2022, 363-88).

Adem'e Secde Etmeyi Reddetmesi

Adem yaratıldıktan sonra bütün meleklerle ona secde etmeleri buyrulmaktadır. Melek-i Tavis'a da ikinci bir fırsat verilmektedir. Ancak o, Adem'e secde etmeyi reddetmektedir. Gerekçesi, kendisinin ateşten, Adem'in ise topraktan yaratılmış olmasıdır. Ateşi topraktan üstün görmekte ve çamurdan yaratılan Adem'in önünde eğilmeyi kabul etmemektedir.

Kılagöz (Gezik 2022, 363-88) anlatısında Melek-i Tavis'un bu tavrı, Adem'in içinde bulunan nuru görememesiyle ilişkilendirilmektedir. Yani sorun yalnızca yaratılış maddeleri arasında bir hiyerarşi kurması değildir. Asıl mesele, Adem'in zahirî çamur bedeninin ardındaki kutsal özü fark edememesidir. Bu olaydan sonra Melek-i Tavis, "kendini bilmeyen" varlık hâline gelmekte ve bu dünyada Şeytan adıyla anılmaktadır.

Burada Şeytanlaşma, yaratılıştan gelen mutlak kötülük değil; bilme, görme, tanıma ve hakikat karşısında doğru konumlanma sınavında başarısız olma hâlidir. Melek-i Tavis, Adem'deki nuru ve Haq'ın insana verdiği kutsal özellikleri tanımadığı için düşmektedir.

Hava ve Yasak Buğday Anlatısı

Melek-i Tavis'un anlatıdaki ikinci önemli rolü, Hava'ya yasak buğdayı yedirmesiyle ilgilidir. Anlatıya göre Adem ve Hava cennette yaşarken yalnızca buğday kendilerine yasaklanmaktadır. Melek-i Tavis tavus kuşu biçimine girmekte, ardından yılanın derisine bürünerek cennete

girmektedir. Hava'yı bulmakta ve onu buğdayı yemeye ikna etmektedir. Hava buğdayı yedikten sonra çıplaklığını fark etmekte, ardından Adem de buğdayı yemektedir. Bunun sonucunda Adem ve Hava cennetten çıkarılmakta ve dünyaya gönderilmektedir (Gezik 2022, 363-88).

Bu anlatıda Melek-i Tavus, insanın dünyaya iniş sürecinde belirleyici bir sınav figürü olarak yer almaktadır. Buğday yalnızca yasak bir yiyecek değil; insanın bilgi, beden, cinsiyet, ölüm, soy ve dünya hayatıyla ilişkisinin başlangıcıdır. Bu nedenle Melek-i Tavus'un rolü, insanı basitçe kötülüğe sürüklemekten ziyade, insanın dünya hayatındaki sınavını başlatan kozmolojik karşı-figür olarak anlaşılmaktadır.

Seytan Adı ve Dünya Sınavı

Raa Haqi sözlü geleneğinde Şeytan'ın öteki dünyadaki adı Melek-i Tavus'tur. Bu ad, onun başlangıçtaki melekî konumuna işaret etmektedir. Anlatıya göre Melek-i Tavus / Seytan, Haq'ın yarattığı ilk meleklerden biridir; ateşten yaratılmıştır ve 366 meleğin başıdır. Haq'ın kararlarına soru yöneltebilen, onun buyruklarına karşı çıkabilen tek melek olarak öne çıkmaktadır (Gezik 2022, 363-88; Gezik ve Çakmak 2010).

Adem'e secde etmeyi reddetmesiyle insan ile Şeytan arasındaki mücadele başlamaktadır. Anlatıya göre Şeytan Adem'e meydan okumakta; Haq ise ikisini başka bir âleme, yani bu dünyaya göndermektedir. Böylece dünya, insan ile Şeytan arasındaki hesaplaşmanın ve insanın kendi iradesiyle sınanmasının mekânı hâline gelmektedir (Gezik 2022, 363-88; Gezik ve Çakmak 2010).

Bu sınavda insan bütünüyle çaresiz değildir. Haq, insana kendisinden otuz özellik vermiştir. Bunların başında akıl, fam, izan ve marifet gelmektedir. Bu dört özelliği temsil eden makamlar vardır; ve kişi bu makamları temsil edenlerden (musahip, rayber, pir ve mürşid) destek alır. Bu özellikler, insanın Şeytan karşısında hakikati ayırt edebilmesini ve

kendi eylemlerinden sorumlu olmasını sağlamaktadır.

Sorumluluk, Nefs ve İnsan İradesi

Raa Haqi inancında Şeytan, insanın yaptığı kötülüklerin tek sorumlusu olarak görülmemektedir. Çünkü insanın davranışlarına karar verme yetisi vardır. Haq, dünya işlerine doğrudan müdahale etmemekte; insan kendi aklı, idraki, vicdanı ve yol bilgisiyle seçim yapmaktadır. Bu nedenle kötülük yalnızca Şeytan'ın dışsal etkisine bağlanmamaktadır. İnsanın kendi nefsi, kibri, bilgisizliği ve hakikati görememesi de bu sürecin parçasıdır (Gezik 2022, 363-88; Gezik ve Çakmak 2010).

Bu anlayış, Raa Haqi ahlakında insan sorumluluğunu öne çıkarmaktadır. Şeytan vardır; ancak insanın hatalarını bütünüyle ona yüklemek doğru görülmemektedir. İnsan, yaptığı işlerden kendisi sorumludur. Bu nedenle Şeytan, Raa Haqi geleneğinde hem sınıyıcı hem de insanın içindeki karanlık eğilimleri görünür kılan bir figürdür.

Bu yüzden Raa Haqi anlatılarında Şeytan bütünüyle aşağılanan, lanetlenen ve bütün kötülüklerin tek kaynağı sayılan bir varlık değildir. Haq'ın yarattığı her varlık gibi o da yaratılış kaynağı bakımından bütünüyle değersizleştirilmemektedir. Ancak kendini üstün görmesi, Adem'deki nuru tanımaması ve hakikat karşısında yanılması nedeniyle yolun dışına düşmektedir. Bu nedenle bazı anlatılarda doğrudan "Şeytan" adıyla değil; "o kelime", "o" ya da eski adıyla Melek-i Tavus biçiminde anılmaktadır.

Sonuç

Melek-i Tavus / Seyta / Seytan, Raa Haqi yaratılış anlatılarında çok katmanlı bir figürdür. Başlangıçta 366 meleğin başı iken yaptığı hata ve Adem'e secde etmeyi reddetmesi sonucunda göksel düzenden uzaklaşmaktadır. Ancak bu düşüş yalnızca itaatsizlik ya da kötülükle açıklanamamaktadır. Melek-i Tavus'un temel kusuru, Adem'in toprak bedenindeki nuru görememesi ve kendini hakikat karşısında doğru biçimde konumlandıramamasıdır.

Bu nedenle Melek-i Tavus / Şeytan, Raa Haqi inancında insanın irade, sorumluluk, nefis, akıl ve hakikati tanıma sınavını açıklayan temel figürlerden biridir. O, insanın karşısındaki dışsal düşman kadar, insanın içinde denetlenmesi gereken yanılısama, kibir ve hakikati görememe hâlini de temsil etmektedir. Bu yönüyle Melek-i Tavus anlatısı, Raa Haqi kozmolojisinde kötülük meselesini mutlak ve dışsal bir kaynağa bağlamaktan çok, insanın kendi sorumluluğu ve içsel sınavı üzerinden anlamlandırmaktadır.

Sonnotlar

[1] Bu madde, Erdal Gezik ve Hüseyin Çakmak'ın Raa Haqi - Riya Haqi / Dersim Aleviliği İnanç Terimleri Sözlüğü (Ankara: Kalan Yayınları, 2010) adlı çalışmasında yer alan ilgili madde temel alınarak hazırlanmış; söz konusu yayının yazarları tarafından gözden geçirilmiş ve güncellenmiş hâlidir.

Kaynakça & İleri Okumalar

Gezik, Erdal. 2022. “‘Let Me Tell You How it All Began’-A Creation Story Told by Nesimi Kılagoz from Dersim.” Oral Tradition 35 (2): 363-388.

Gezik, Erdal, ve Hüseyin Çakmak. 2010. Raa Haqi - Riya Haqi / Dersim Aleviliği İnanç Terimleri Sözlüğü. Ankara: Kalan Yayınları.

Gezik, Erdal. 2009. “Nesimi Kılagoz ile Yaratılış Üzerine.” Munzur Etnografya Dergisi, Sayı: 32: 4-34.